

УДК: 371.13 + 378

І.С. ЛОПАТИНСЬКА

ЕМОЦІЙНО СПРИЯТЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНЯМИ

***Резюме.** У статті обґрунтовано значення емоційно сприятливого середовища як умови результативності вивчення іноземної мови учнями. Розглянуто основні форми організації сприятливого середовища, місце та роль емоційно сприятливого середовища у процесі навчання, а також виявили вплив різноманітних методів навчання на формування емоційно сприятливого середовища, як умову результативності вивчення іноземної мови.*

***Ключові слова:** емоційно сприятливе середовище, емоційна взаємодія, психологічний клімат, комунікативність, результативність навчання.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, основним завданням сучасної школи є розвиток гармонійно цілісної особистості, де у центрі уваги – учень з його обдарованістю, здібностями, потенційними можливостями, а також створення інноваційного простору. Інноваційний процес є комплексною діяльністю по створенню, освоєнню, використанню та розповсюдженню нововведень.

Згідно останніх змін у системі освіти України, іноземна мова впроваджується як обов'язковий предмет з першого класу в усіх типах загальноосвітніх навчальних закладах. З педагогічної точки зору, на етапі початкової школи особливо важливо розвивати в дітей позитивну мотивацію до вивчення іноземної мови та інтерес до пізнання світу навколо, а також формувати здатність і готовність до іншомовного навчання на наступному етапі основної школи.

З метою підвищення результативності вивчення іноземної мови та прискорення подолання комунікативних труднощів на початковому етапі вивчення іноземної мови виникає необхідність впроваджувати методи педагогічного стимулювання на заняттях з іноземної мови протягом першого року вивчення. Створення сприятливого емоційного середовища, налагодження взаємин співробітництва і побудова навчального процесу з урахуванням інтересів учнів призводять до зняття у них почуття невпевненості в собі, страху перед очікуваними негативними оціночними судженнями вчителя.

Отже, однією з актуальних проблем у сучасній школі є організація емоційно сприятливого середовища під час вивчення іноземної мови, як однієї з умови результативності вільного володіння іноземною мовою. Позитивно сприятливе середовище, що спирається на емоційний потенціал суб'єктів процесу навчання, дозволяє стимулювати комунікативну та пізнавальну активність учнів, суттєво підвищувати рівень мотивації вивчення іноземної мови і ефективність процесу навчання в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації емоційно сприятливого середовища недостатньо висвітлена у психолого-педагогічній літературі. У працях Я.А.Коменського, Ж.-Ж.Руссо, К.Д.Ушинського, М.І.Пирогова, Т.Г.Лубенця, Ж.Піаже, Е.Стоунса, В.О.Сухомлинського, А.С.Макаренка йдеться про необхідність взаємної емоційної активності педагога і вихованця в педагогічному процесі, а також про роль емоцій та почуттів сторін, що взаємодіють. Проблема емоційної взаємодії у навчально-виховному процесі досліджувалася науковцями в різних аспектах. Типи емоційних відношень в системі “учитель-учень” вивчала Л.В. Кондрашова [4], вчена стверджує, що стиль взаємодії в педагогічному процесі вчителя і учнів визначається ступенем вираження емоцій вчителя. Л.В. Кондрашова виділяє можливі такі стилі педагогічної взаємодії: гуманне ставлення до учнів в поєднанні з наданням кожному із них самостійності та ініціативності; байдужість до інтересів та потреб учнів, надання їм повної свободи дій; поєднання гуманного ставлення з

надмірним контролем дій та поведінки учнів; негативне ставлення до учня, що породжує постійну критику, жорстке переслідування будь-яких самостійних вчинків, невіра в його можливості та здібності. Характер емоційної взаємодії між вчителем та учнями під час організації самостійної роботи вивчали Алексюк А.М, Аюрзанайн А.А., Підкасистий П.І. [1]; емоційну взаємодію як компонент педагогічної системи – Свирський В.Я.; місце і роль емоційного фактора в системі гуманізації педагогічної взаємодії досліджував Бучек Л.І.

Постановка завдання. Актуальність означеної проблеми останніми роками значно посилюється інтелектуальним і емоційним взаємозв'язком у процесі навчання і виховання (Бех І.Д., Васильєв І.А., Поплужний В.Л., Путляєва Л.В., Тихомиров О.К., Чебикін О.Я. та ін.) [2]. Учені визнають вагому роль емоційно сприятливого середовища у процесі навчання учнів різних вікових категорій і вказують на необхідність урахування як однієї з умов результативності вивчення іноземної мови. Проте недостатня визначеність щодо специфіки організації емоційно сприятливого середовища спонукала до необхідності розкриття особливостей емоційно сприятливого середовища під час вивчення іноземної мови. Незважаючи на певні досягнення у вирішенні означеного питання, низка важливих проблем залишається ще й досі не розв'язаними: не порушувалось питання щодо сутності організації емоційно сприятливого середовища, його місця та ролі у процесі навчання, впливу форм і методів навчання на організацію емоційно сприятливого середовища "учитель-учень", процесу формування в майбутніх педагогів умінь організації емоційно сприятливого середовища під час вивчення іноземної мови.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати можливості емоційно сприятливого середовища на якість вивчення іноземної мови учнями.

Виклад основного матеріалу. Процес вивчення іноземної мови важкий і тривалий. Вивчення іноземної мови має свою специфіку, на відміну від інших предметів, в якості основної мети навчання висувається формування іншомовної комунікативної компетенції учнів. Для досягнення мети, в першу чергу, вчитель іноземної мови повинен створити позитивний психологічний клімат в учнівському колективі на уроці.

Під позитивним психологічним кліматом необхідно розуміти, стиль, емоційне забарвлення спілкування і взаємодії вчителя з учнями, який впливає на їхню спільну діяльність, це стійкий емоційний настрій в колективі. Емоційно-психологічний настрій колективу відображає особисті та ділові стосунки членів колективу на емоційному рівні з їхніми моральними нормами та інтересами.

Як свідчить досвід роботи в школі, навчання основане на діалогічному мовленні, в ході якого здійснюється емоційна взаємодія вчителя і учня, при цьому вони – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання і не відчувається домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою, має високі результати. Для створення позитивної емоційної взаємодії необхідно правильно обирати методи і форми проведення занять з іноземної мови. Так, власний педагогічний досвід показує, що вдалим є використання роботи в парах та групової роботи, уроки-подорожі, уроки-діалоги, уроки-ділові ігри уроки-проекти, уроки з комп'ютерною підтримкою. Використовувати елементи гри в ході уроку, диференційне навчання, інтегровані завдання. На різноманітних уроках всі учні беруть участь, не соромляться помилитись, спостерігається велика активність у пошуку цікавої та корисної інформації під час підготовки до уроку та активність у спілкуванні іноземною мовою під час уроку. До подолання мовленнєвого бар'єру доцільним є використання аудіо- та відеозаписів з іншомовним матеріалом (пісні, діалоги, фільми тощо) носіїв мови, що вивчається. Учні під час прослуховування або перегляду навчаються вільно та емоційно будувати власний монолог чи діалог.

В таких умовах, учні швидше привчаються бути демократичними, сміливо спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані самостійні рішення. Вчитель іноземної мови повинен створювати комфортні умови навчання, при яких

учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість. Потрібно пам'ятати, що суть вивчення іноземної мови полягає у тому, що процес навчання повинен бути постійно наповнений активною комунікативною взаємодією всіх учнів. Це базується на співпраці, взаємонавчанні: вчитель – учень, учень – учень. Процес комунікації передбачає певний взаємозв'язок між індивідами і не зводиться до оперування завченими напам'ять зворотами і «затренованими» структурами. Учні повинні мислити іноземною мовою. Якщо ж учасники в умовах групової бесіди почуваються скутими, то настає період їхнього мовчання, що призводить до нездатності говорити іноземною мовою. В.Ріверс справедливо вказує, що “уміння вільно вести бесіду іноземною мовою легше формується, якщо ті, хто навчається, відчувають себе вільно у взаєминах із викладачем і один з одним” [5].

Створенню емоційно сприятливого середовища, як умови результативності вивчення іноземної мови може допомогти певний характер розміщення учнів групи в класі. Психологами вивчено дистанції, що найбільш сприятливо впливають на результати спілкування при правильному їх застосуванні: особистісна дистанція (від 0,4-0,5 до 1,2-1,5 м), соціальна (або суспільна) дистанція (від 1,2-1,5 до 2 м), формальна дистанція (від 2 до 3,7-4 м), публічна (або відкрита) дистанція (більше 3,7-4 м).

Одним із важливих факторів створення емоційно сприятливого середовища при вивченні іноземної мови, є розмір групи учнів. Оптимальна чисельність учнів у групі з вивчення іноземної мови, в школах України, 12-15 (не рідко до 20) осіб. У США група з 10 чоловік вважається найбільш оптимальною, хоча на практиці її розмір інколи збільшується до 15 учнів. За дослідженнями С.Н.Тетіор, найсприятливіше емоційне середовище у тих групах, які складаються із 7-12 осіб. Тривалість адаптаційного періоду в них на 10-20% часу коротша, ніж у групах із 20 осіб [6]. Дослідження С.Н.Тетіор [5, 96-97] були спрямовані на пошук варіантів розміщення учнів групи на заняттях з іноземної мови. Експеримент свідчить, що оптимальним варіантом є розміщення напівколом (дуга в 120-140 см) або по колу (“круглий стіл”). Розміщення по колу сприяє створенню психологічної близькості між членами групи (особистісна і соціальна дистанція спілкування) і встановленню контакту (у тому числі і зорового) між вчителем і учнями групи.

Важливим є врахування емоційної поведінки вчителя іноземної мови, його доброзичливості та поваги до учнів. У кожний клас необхідно заходити і починати урок з посмішки, дивлячись в очі кожному учневі. За кожну правильну відповідь діти повинні одержувати не лише оцінку, а й оцінюючу репліку (для старшокласників) та стимулюючі картинки – наклейки (молодшим школярам), за кількістю яких можна в кінці навіть виставляти оцінки. Урок можна закінчувати піснею, грою чи римівкою. Визначати усім разом, хто отримав найбільш гарні оцінки, а кому ще треба попрацювати, що сподобалось, а що ні на уроці, до яких моментів уроку, форм роботи учні хотіли б повернутись ще раз, що було важко. [3] При такому підході відбувається зближення соціально-рольових позицій і скорочення соціальної відстані при спілкуванні вчителя та учнів. Використання різних методів при вивченні іноземної мови вимагає від вчителя артистичних здібностей, більших енергійних та моральних затрат, що нерозривно пов'язане з емоційним комфортом чи дискомфортом учнів. Не всі учні відразу зможуть брати активну участь у грі, не всі готові до публічного виступу і перевтіленню, але успіх при такому підході гарантований, і викладач відчуває віддачу та задоволення від своєї роботи.

Висновки. Таким чином, досвід роботи в школі свідчить, що вивчення іноземної мови учнями процес складний, має свою специфіку. Для досягнення високих результатів у навчання необхідним є врахування особливостей організації емоційно сприятливого середовища під час вивчення іноземної мови. Вчитель повинен правильно обирати форми та методи проведення уроку, слідкувати за власним емоційним станом та керувати настроєм учнів під час уроку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія / А.М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. — 560 с.
2. Васильєв І.А. Емоції і мислення / І.А. Васильєв, В.Л. Поплужний, О.К. Тихомиров. – М.: Вид-во Моск. ун-та, 1980. –280с.
3. Медведєва О.І. Творчість вчителя на уроці англійської мови: Книга для вчителя. З досвіду роботи / О.І. Медведєва. – М.: Просвіта, 1992. – 430с.
4. Кондрашова Л.В. Превентивна педагогіка / Л.В. Кондрашова. – К.: Вища шк., 2005. – 231с.
5. Риверс В. Психолог и преподаватель иностранного языка / В. Риверс // Методика преподавания иностранного языка за рубежом. – М., 1967. – С.215-220.
6. Тетиор С.Н. Об адаптации первокурсников к условиям обучения иностранному языку в высшей школе / С.Н. Тетиор // Вопросы преемственности курсов иностранного языка средней и высшей школы. Вып.2. – Свердловск, 1976. – С. 90-100.

И.С. ЛОПАТИНСКАЯ. ЭМОЦИОНАЛЬНО БЛАГОПРИЯТНАЯ СРЕДА КАК УСЛОВИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА УЧАЩИМИСЯ

***Резюме.** В статье обосновано значение эмоционально благоприятной среды как условия результативности изучения иностранного языка. Проанализировано основные формы организации благоприятной среды, место и роль эмоционально благоприятной среды в процессе обучения, а также изучили влияние методов обучения на эмоционально благоприятную среду как условие результативности изучения иностранного языка.*

***Ключевые слова:** эмоционально благоприятная среда, эмоциональное взаимодействие, психологический климат, эмоционально-психологический настрой, коммуникативность, результативность обучения.*

I.S. LOPATINSKAYA. EMOTIONAL ENABLING ENVIRONMENT AS A CONDITION OF THE STUDY OF FOREIGN LANGUAGE BY STUDENTS

***The summary.** In article the value of emotionally supportive environment as a condition for the effectiveness of learning a foreign language. Analyzed the main form of organization enabling environment, the place and role emotional favorable environment in the learning process, and examined the impact of training methods for emotionally supportive environment as a condition for the effectiveness of learning a foreign language.*

***Key words:** emotionally supportive environment, emotional interaction, the psychological climate, emotional and mental attitude and communication.*

Одержано редакцією 03.12.2013 р.